اقتصاد ایران
دولت باید در موارد بحرانی وارد بازار شود ۱۲

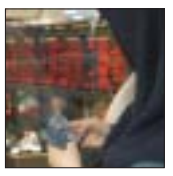
بورس
بورس اوراق بهادار، مادر و دایگان ۱۳

اقتصاد جهان
تعیین مدیر غول فولاد دنیا ۱۴

اقتصاد جهان
باز هم حذف کردن صفرها ۱۴

گفت‌وگوی شرق با معاون اقتصاد و برنامه‌ریزی جهاد کشاورزی

برای شرایط ویژه آمادگی داریم

عکس: میلاد پیلمی، شرق

لیلا لطفی: ضریب امنیت غذایی در سال‌های آتی، در شرایط ویژه محور پرسش‌های شرق از صادق خلیلیان معاون اقتصاد و برنامه‌ریزی وزارت جهاد کشاورزی بود که او در مقابل با خوش‌بینی زیادی به تمام سئوالات پاسخ داد.

■■■

■تامین امنیت غذایی از مقولاتی است که در دنیای کنونی مورد توجه همه دولتمردان و بالطبع دولتمردان ایرانی قرار گرفته است. مایلم درباره اقداماتی که دولت در این راستا انجام داده و ضریب امنیت غذایی در کشور توضیح دهید؟

با توجه به ویژگی‌های کشور و شرایط ژئوپولتیک منطقه، الزامات قانون برنامه چهارم و چشم‌انداز ۲۰ ساله بر محور تامین امنیت غذایی ترسیم شده، در نتیجه وزارت جهاد کشاورزی بر مبنای تامین امنیت غذایی کشور برنامه‌ریزی کرده است و براساس این برنامه حرکت می‌کند. به‌طوری که طبق برنامه، در گندم به خودکفایی نسبی رسیده‌ایم و اکنون در مرحله پایداری آن هستیم. در جو، ذرت، برنج و شکر نیز قصد داریم تا پایان برنامه به خودکفایی برسیم. در دانه‌های روغنی نیز برنامه داریم تا پایان برنامه به خودکفایی ۷۰-۶۰ درصدی برسیم. اما در محصولات لبنی و پروتئینی به دنبال افزایش تولید هستیم. اگرچه در شیر مازاد تولید داریم، در گوشت مرغ خودکفا هستیم، تخم‌مرغ صادر می‌کنیم و در گوشت قرمز به‌طور نسبی خودکفا هستیم. البته برای تنظیم بازار گوشت قرمز نیاز به واردات ۴۰ الی ۵۰ هزار تن گوشت قرمز است تا با نوسانات فصلی مقابله شود.

در نتیجه در شرایط کنونی ما در تامین غذای کشور حدود ۹۲ درصد خودکفا هستیم. به‌طوری که ضریب امنیت غذایی در کشور نسبت به گذشته بسیار رشد کرده است. ضریب امنیت غذایی در سال گذشته بین ۸۷-۸۵ درصد بود ولی الان این ضریب به حدود ۹۳-۹۲ درصد رسیده است. یعنی ما یک قدم به جلو حرکت کرده‌ایم. شاید در برخی محصولات ما صددرصد به اهداف خود نرسیده‌ایم ولی در برخی محصولات فراتر از هدف حرکت کرده‌ایم و در نهایت از حرکت رو به جلوی فعلی راضی هستیم.

■آقای دکتر اگر کشور در شرایط خاصی قرار بگیرد بخش کشاورزی چقدر توانایی مقاومت خواهد داشت. چقدر ضریب امنیت غذایی پایدار خواهد بود؟

خوشبختانه شرایط بخش کشاورزی به گونه‌ای شده است که اکنون گذشته از تاکید بر مزیت‌های آب و هوایی و پتانسیل‌های طبیعی، تاکیدی بر تلفیق انتقال دانش فنی و افزایش ضریب تکنولوژی به بخش کشاورزی وجود دارد. در نتیجه ما قادر هستیم علاوه بر تامین خودکفایی مزیت‌های صادراتی کشور را که الان به صورت محدود از آنها استفاده می‌شود گسترش دهیم. بنابراین اگر شرایط ویژه‌ای بر کشور حاکم شود که تصور می‌کنم احتمال آن تقریباً صفر درصد باشد، در بخش کشاورزی مشکلی نخواهیم داشت.

■اکنون طبق آمار وزارت بازرگانی و جهاد کشاورزی، ایران برای تامین کلیه محصولات استراتژیک نیاز به واردات دارد و براساس آن نیز محصولات موردنظر را وارد می‌کند. آیا در یک شرایط ویژه عدم واردات خللی در ضریب امنیت غذایی ایجاد نمی‌کند؟

به اعتقاد من اگر محدودیتی برای کشور ایجاد شود این محدودیت در حوزه اقتصاد بیشتر بر روی مسائلی از قبیل عملیات بانکی است و کمتر بر روی مواد غذایی و مواد دارویی است. ولی در هر صورت ما برای هر شرایطی آمادگی داریم. ما با توجه به شرایط خاص اقلیمی کشور قابلیت جابه‌جایی کشت داریم یعنی ما می‌توانیم محصولاتی که بیش از پیش مورد نیاز است را جایگزین محصولاتی که کمتر مورد نیاز است بکنیم. در ضمن ما در محصولی همچون گندم نیاز چندانی به واردات نداریم و اگر وارداتی صورت نگیرد مشکلی ایجاد نمی‌شود چون به پایداری نسبی دست یافته‌ایم. در محصول روغن نگرانی وجود ندارد. ما قادریم از پتانسیل‌های روغن حیوانی استفاده کنیم زیرا روغن نباتی به مرور زمان جایگزین روغن حیوانی شد و ما را وابسته کرد. در نتیجه با توجه به امکانات جایگزینی، عدم واردات روغن مشکلی ایجاد نمی‌کند. در ضمن در ایران میزان مصرف روغن و به‌ویژه شکر بیش از ۲۰ تا ۳۰ درصد استاندارد جهانی است. در نتیجه شیوه تغذیه ما صحیح نیست و باید اصلاح شود. با این حال تصور می‌کنم شکر و یا روغن خیلی نمی‌توانند حاشیه امنیت غذایی کشور را خدشه‌دار کنند. در مورد برنج نیز می‌توانم بگویم که به اندازه کافی برنج وارد کشور شده و ما مشکلی نخواهیم داشت.

■بنابراین به‌رغم نیاز کشور وزارت بازرگانی مجوز واردات کلان محصولات را می‌دهد.

وزارت بازرگانی مسئول اصلی تنظیم بازار است. بر مبنای مسئولیتش هم طرحی دارد که آن را موظف می‌کند همیشه یک درصدی از نیازهای داخلی را ذخیره کند. یعنی حتی اگر در محصولی به خودکفایی صددرصد برسیم وزارت بازرگانی لازم است مقداری از آن محصول را وارد کند. براساس این برنامه همواره وزارتخانه تمهیدات لازم را اندیشیده است و از این به بعد هم تصور می‌کنم وظایف خود را به خوبی انجام دهد.

■در نتیجه واردات ۵ میلیون تنی گندم و واردات چندصد هزار تنی سایر محصولات در سال جاری با توافقات شما و وزارت بازرگانی در جهت تنظیم بازار و تامین امنیت غذایی صورت می‌گیرد؟

در کشور ۹۳-۹۲ درصد ضریب امنیت غذایی تامین و برای مابقی آن نیز چاره‌اندیشی شده و هماهنگی کاملی بین وزارت بازرگانی و جهاد کشاورزی ایجاد شده، در نتیجه جای نگرانی نیست. اما در مورد «گندم» واردات ۵ میلیون تنی صحت ندارد. برمبنای آخرین آمار نیاز کشور حدود ۱۱ میلیون تن است، البته وزارت بازرگانی اعلام کرده با توجه به شرایط اقلیمی نیاز کشور ۱۱/۵ میلیون تن است اما با این وجود واردات ۵ میلیون تنی واقعی نیست.

سال گذشته ما ۱۱ میلیون تن گندم تولید کردیم. امسال هم می‌توانیم ۱۱ میلیون تن مورد نیاز را تامین کنیم. زیرا تولید ما امروز- شنبه ۱۴ مردادماه- از مرز ۹/۵ میلیون تن گذشت. این رقم خود رکوردی نسبت به سال‌های قبل از سال ۸۲ است. در ضمن در سال ۸۲ ما ۱۰/۳ میلیون تن گندم خریداری کردیم و در مقابل ۶۴۶ هزار تن گندم وارد کردیم. سال ۸۳، ۱۱/۲ میلیون تن گندم خریداری کردیم و در مقابل ۱۶۰ هزار تن واردات گندم داشتیم. در نتیجه چطور با روند خریدی که نشان می‌دهد روند پایداری وجود دارد ۵ میلیون تن گندم وارد شده است. به اعتقاد من این آمار بر پایه بحث‌های سیاسی حاکم مطرح شده است.

■در نتیجه شما وارداتی که از سال گذشته شروع شده و کماکان ادامه دارد را رد می‌کنید.

سال گذشته دولت برای تامین امنیت غذایی کشور واردات یک میلیون و ۵۰۰ تنی گندم را تصویب کرد و براساس آن واردات صورت گرفت و در حال حاضر اگر گندمی وارد می‌شود براساس همان مصوبه است. بعد از این مصوبه نیز دولت مصوبه دیگری را برای «واردات» گندم تصویب نکرد. البته به تازگی طرح جدیدی تصویب شد که بر مبنای آن کارخانه‌های آردسازی می‌توانند برای پر کردن ظرفیت کارخانه‌های خود گندم را به شرط صادرات آرد وارد کنند. ولی هنوز بخش خصوصی اقدامی نکرده است.

■مجدداً می‌خواهم به بحث امنیت غذایی بازگردم. آیا شرایط مطلوبی که شما از آن صحبت می‌کنید، با لحاظ کردن شرایط اقلیمی کشور است؟ زیرا آنچه در آینده بر تولید سنتی ما اثر خواهد گذاشت در گذشته بر تولید سنتی ما اثر گذاشته در نتیجه پیش بینی می‌شود اگر شرایط آب و هوایی مطلوبی نداشته باشیم ضریب امنیت غذایی خدشه‌دار شود. مگر اینکه شما برنامه داشته باشید.

بخش قابل توجهی از اراضی ما آبی است یعنی از حدود ۱۳ میلیون هکتار زمین که زیر کشت می‌رود حدود ۷-۶ میلیون هکتار آبی است. در ضمن براساس روند تمهیداتی که در دو دهه گذشته اندیشیده و اقداماتی که در سال‌های اخیر انجام شده رشد اجرای طرح‌هایی همچون احداث شبکه‌های اصلی و فرعی و آبیاری تحت فشار سرعت پیدا کرده است. البته کماکان از سه میلیون هکتار از اراضی زیر سدها دو میلیون هکتار آن بدون کانال‌های اصلی و فرعی است. چون در دوره‌های قبلی وقتی سد ساخته می‌شد کانال‌های آن به طور کامل احداث نمی‌شد در نتیجه این نقص مدیریتی در دوره گذشته منجر شد نتوانیم از پتانسیل‌های موجود استفاده کنیم. با وجود اینها آنچه اکنون مهم است این که در بخش کشاورزی پتانسیل لازم وجود دارد و دولت با سیاست‌ها و برنامه‌هایی که در دست دارد می‌تواند در تولید جهشی ایجاد کند. یعنی سالانه هر چقدر از برنامه‌ها و سیاست‌هایی که دولت ترسیم کرده به اجرا درآید جهشی به سمت جلو خواهد بود. در نتیجه جای نگرانی برای تامین غذا و حفظ امنیت غذایی وجود ندارد. زیرا ما قادریم سالانه میزان تولیدات خود را افزایش دهیم. بر این اساس آنچه اکنون ما را نگران کرده محدودیت بازارهای مصرف است. ما اکنون به‌رغم تمرکز بر تولید و ارتقای کیفی محصولات به دنبال شناسایی بازارهای هدف محصولاتی هستیم که برای آنها برنامه‌ریزی کرده‌ایم. در ضمن در حال حاضر استراتژی توسعه صادرات را هم تدوین کرده‌ایم.

■برنامه‌هایی که شما از آن صحبت می‌کنید برای آینده است. اگر در شرایط کنونی محدودیتی برای کشور ایجاد شود، محدودیت اقلیمی چقدر بر تولیدات ایران اثر خواهد گذاشت؟ چون همان‌طور که اطلاع دارید در سال زراعی جاری وزارتخانه به دلیل شرایط آب و هوایی به اهدافش نرسید.

ابتدا توضیحی برای تکمیل بحث قبلی خود می‌دهم. «سدهایی که تاکنون احداث شده در برخی موارد کانال‌های اصلی و گاه فرعی آن زده شده در نتیجه اگر ما بخواهیم اقدام ویژه انجام دهیم می‌توانیم با تمرکز، کار را سریع‌تر به نتیجه برسانیم ولی در حال حاضر این کار را نمی‌کنیم اکنون کار را به طور طبیعی دنبال می‌کنیم.» اما در مورد پرسش شما باید بگویم همان‌طور که گفتید ما با خشکسالی در استان‌های مختلف مواجه بودیم. اگرچه پدیده خشکسالی به صورت فراگیر نبود، اما در استان‌های مختلف و استان‌هایی که به لحاظ پتانسیل تولید شرایط خاصی را داشتیم خشکسالی وجود داشته است. ولی در تولید محصول گندم ما نیاز کشور به ۱۱ میلیون تن را تامین کردیم.

■البته تولید گندم طبق برنامه ۱۲/۵ میلیون تن نیست. همان‌طور که تولید جو طبق برنامه خودکفایی نیست و یا سایر محصولات از قبیل برنج.

بحث ما در حال حاضر بر سر نیاز کشور است؛ وگرنه به لحاظ اهداف برنامه، در گندم به ۹۰ درصد اهداف برنامه دست یافته‌ایم و نیازی به کتمان کردن نیست. در جو در نظر داشته باشید که تیم جدید وقتی در وزارتخانه کار را آغاز کرد که تقریباً سال زراعی آغاز شده بود. برنج نیز وقتی دولت جدید تشکیل شد و حکم‌ها زده شد کشت شده بود. در نتیجه طبیعی است اگر تیم جدید به‌رغم برنامه‌ها و اقداماتی که انجام می‌دهد نتواند به نتیجه مطلوب برسد چون در آن زمان تصمیم‌گیری سخت بود. با این حال اکنون به عنوان مسئول برنامه‌ریز بخش اعلام می‌کنم آنچه ما به آن تعهد داریم این است که تا پایان برنامه چهارم در زمینه تولید محصولاتی که اعلام کرده‌ایم به خودکفایی برسیم. یعنی امکان دارد در سالی ما در تولید محصولی به توفیق صددرصد برسیم ولی در سال بعدی نرسیم و اگر در سالی نرسیده‌ایم به این معنا نیست که دیگر ما فرصتی نداریم بلکه ما چهار سال فرصت داریم تا به اهدافمان برسیم.

■حتی اگر شرایط مساعد آب و هوایی وجود نداشته باشد؟

بخش کشاورزی همچون صنعت نیست که شرایط اقلیمی بر روی آن تاثیر نگذارد. اگر سالی باران نیاید یا اگر سرمازدگی اتفاق بیفتد قطعاً محصولات آسیب خواهند دید و این قابل کتمان نیست. اما با وجود این معتقدم طی چهار سال آتی اگر زمانی با شرایط نامساعد روبه‌رو شدیم قطعاً سال بعدی این اتفاق نخواهد افتاد و فرصت وجود خواهد داشت تا برنامه‌هایمان را طوری جلو ببریم و شرایط را طوری طراحی کنیم که چهار سال بعد اگر شرایط آب و هوایی مطلوب بود مازاد تولید داشته باشیم و اگر شرایط مطلوب نبود تولیدی در سطح نیاز داشته باشیم تا از این شرایط آسیب زیادی نبینیم. در حقیقت ما قصد داریم طبق برنامه‌های ترسیم شده، انتقال دانش فنی به مزارع، توسعه مکانیزاسیون و اقدامات زیربنایی آب و خاک را به گونه‌ای پیش ببریم تا در مقابل شرایط نامساعد آب و هوایی آسیب کمتری ببینیم.

■در نتیجه چون در حال حاضر این شرایط فراهم نیست امکان دارد ضریب امنیت غذایی آسیب ببیند.

در حال حاضر بخش ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های زیادی دارد. ضریب امنیت غذایی کشور ۹۲ درصد است. وابستگی بخش کشاورزی به خارج از کشور در حداقل مقدار ممکن است، به طوری که بخش کشاورزی مستقل‌ترین بخش اقتصادی کشور است. در نتیجه در شرایط ویژه بخش کشاورزی به عنوان نقطه قوت کشور محسوب می‌شود. هر چند که حوادث غیرمترقبه سالانه بر تولید کشور حاکم است و هر سالی به طور رندوم بخش با مشکلی از قبیل طغیان آفات، سرمازدگی، خشکسالی و غیره روبه‌رو است. مشکلاتی که به اعتقاد من آن را آماده کرده تا با هر شرایط غیرمترقبه‌ای مقابله کند. بر این اساس هم سال زراعی ۸۵ - ۸۴ به‌رغم خشکسالی روند تولید گندم به طور متوسط ۵ درصد بیشتر از سال گذشته بوده است. در نهایت تصور می‌کنم با اقداماتی که دولت‌های پیشین بر مبنای برنامه‌های توسعه انجام داده‌اند و برنامه‌هایی که سال گذشته و سال جاری دولت جدید ترسیم کرده سال آینده در هر شرایطی که قرار بگیریم، کمترین لطمه به خودکفایی و ضریب امنیت غذایی وارد شود.

■حال می‌خواهم از زاویه دیگری به موضوع امنیت غذایی بپردازم. در شرایطی که در تامین محصولاتی همچون پروتئین و لبنیات ما نیاز به واردات خوراک مربوط به دام و طیور داریم. آیا امنیت غذایی کشور تهدید نمی‌شود؟

ما در جو حدود ۸۵ درصد نیاز کشور و در ذرت بیش از ۶۰ درصد نیاز را در داخل تامین می‌کنیم. در ذرت اکنون آنچه واردات داریم مربوط به ذرت دانه‌ای است، زیرا ما در ذرت علوفه‌ای نه تنها خودکفا هستیم بلکه مازاد نیاز هم داریم. در نتیجه می‌توانیم بخشی از آن را جایگزین کسری موجود محصولاتی همچون جو کنیم. به علاوه ما برای تولید سایر نباتات علوفه‌ای پتانسیل لازم کافی را داریم. بنابراین بیش از ۹۰ درصد علوفه مورد نیاز دام کشور در داخل تامین می‌شود. وقتی من مطرح می‌کنم ضریب امنیت غذایی کشور بین ۹۲ تا ۹۳ درصد است بر مبنای مجموع شرایط کنونی است.

■به اعتقاد شما محدودیت واردات عوامل تولید و نهاده‌ها به ویژه کود نیز در جریان تولید محصولات کشاورزی به ویژه محصولات استراتژیک خلل وارد نخواهد کرد؟

ما در سال‌های اخیر هیچ تراکتوری را از خارج وارد نکرده‌ایم، تاکنون کلیه تراکتورهای موجود در داخل تامین شده. در ضمن امسال برنامه‌ریزی کرده‌ایم بیش از ۲۵ هزار تراکتور و کمباین وارد بخش کشاورزی کنیم که این جهش خوبی در رشد ضریب مکانیزاسیون و تولید است. در مورد کود ما بیشتر نیاز خود را در داخل تامین می‌کنیم.

ادامه در صفحه ۱۲

تفسیر اقتصادی

جریان‌شناسی انتخابات اتاق بازرگانی

رئیس بعدی چه کسی است؟

بهناز صادق‌پور

چند روزی پس از رجعت امام(ره) به ایران، مرحوم مهندس بازرگان به عنوان نخست‌وزیر دولت موقت تعیین شد و ماموریت تشکیل دولت را برعهده گرفت. وی تا تاریخ ۲۲ بهمن تقریباً اسامی اعضای کابینه را نهایی کرد. گرچه برخی از وزرای تعیین شده از جمله آقای صدر وزیر بازرگانی هنوز به ایران نیامده بودند. طبق دستور امام بسیاری از مردم هم به سر کار خود بازگشته بودند، اما مشکلی بزرگ باقی بود. مدیران و روسای بسیاری از شرکت‌ها و سازمان‌ها متواری یا کشته شده بودند و بسیاری از کارخانجات، مواد اولیه نداشتند. در شرایطی که هنوز برخی اعضای دولت موقت در مدرسه رفاه فعالیت می‌کردند، دو نفر از کسانی که پیش از پیروزی انقلاب در کمیته تنظیم اعتصابات بودند، به دلیل کثرت مراجعات مردم پیشنهادی ارائه کردند. آقایان علاء میرمحمدصادقی و لولاچیان در نامه‌ای به امام خواستار تشکیل کمیته‌ای برای حل مشکلات اقتصادی شدند. با موافقت امام دو عضو شورای انقلاب آقایان مرحوم بهشتی و موسوی اردبیلی متولی تشکیل کمیته شدند و با کمک پیشنهاددهندگان، ۸ نفر را برای تشکیل کمیته تعیین کردند: آقایان مرحوم عالی‌نسب، علی اشترخانی، محمدعلی نوید، ابوالفضل احمدی، علینقی خاموشی، برادران میرمحمد صادقی و پورشهامی (پسر حاج میرزاجواد تهرانی) این عده برای حل مشکلات اقتصادی به پیشنهاد علینقی خاموشی به اتاق بازرگانی ایران رفتند که دارای سازمان مشخصی بود و امکان انجام کار از مجرای آن وجود داشت. کمیته منتخب امام از آن زمان تا سال ۶۶ ریاست اتاق بازرگانی را در دست گرفتند. از سال ۶۶ به اصرار مهندس میرحسین موسوی تعیین هیات‌رئیسه و نمایندگان به برگزاری انتخابات منوط شد و تاکنون ۵ دوره انتخابات با فواصل ۴ ساله برگزار شده است. با وجود این هنوز تعدادی از اعضای کمیته منتخب امام به‌طور ثابت در ترکیب هیات‌رئیسه وجود دارند و علینقی خاموشی کماکان رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران است. اسفندماه سال جاری بار دیگر زمان انتخابات اتاق بازرگانی است. در دوره ششم انتخابات، هیات‌های نمایندگان ۳۰ اتاق بازرگانی ایران تعیین می‌شوند. ۲۹ اتاق بازرگانی شهرستانی هرکدام ۲۵ عضو دارند. اتاق بازرگانی تهران هم ۴۰ عضو از بخش خصوصی دارد و تنها اتاقی است که ۲۰ نماینده دولت هم به صورت انتصابی در ترکیب آن جای دارند. یک ماه پس از برگزاری این انتخابات، ترکیب هیات‌نمایندگان اتاق ایران مشخص می‌شود. اعضای هیات‌نمایندگان اتاق ایران مجموعاً ۱۹۲ نفر هستند. ۳۹ عضو آن به صورت انتصابی از تشکل‌های پذیرفته شده اتاق هستند، ۶۰ نفر اعضای هیات‌نمایندگان اتاق تهران و ۹۳ نفر از نمایندگان سایر اتاق‌های شهرستانی. با تشکیل هیات نمایندگان اتاق ایران، در اولین جلسه، هیات رئیسه اتاق ایران تعیین می‌شود. برخلاف دوره‌ای قبل که تغییرات هیات‌رئیسه اتاق ایران ناچیز بوده و پیش از هرچیز از دنیا رفتن برخی اعضا، بر ترکیب آن اثر می‌گذاشت، این بار ندای دیگری به گوش می‌رسد. وجود سه جریان مشخص در انتخابات اسفندماه اتاق موجب شده زمزمه‌های احتمال تغییر هیات‌رئیسه اتاق ایران شنیده شود. به‌طوری که بسیاری می‌گویند انتخابات امسال با تغییر رئیس اتاق بازرگانی ایران توام خواهد بود. گرچه تا رسیدن زمان انتخابات تشکیل ائتلاف‌ها و جریانات دیگری محتمل است، سه جریان موجود را می‌توان به شرح زیر تقسیم کرد.

۱- اولین جریان قدرتمند در انتخابات آتی اتاق بازرگانی، طیف دولتی‌ها خواهند بود. نفوذ دولت در NGOها احتمالاً در خصوص اتاق‌های بازرگانی هم تکرار خواهد شد. دولتی‌ها نه خواهان تداوم حضور سنت‌گرایان هستند و نه حضور تحول‌خواهان را برمی‌تابند. شاید مهمترین دستاویز این طیف برای تسخیر اتاق ایران، تسخیر اتاق تهران باشد.

ادامه در صفحه ۱۲